

2a. Anna Winkel Horn: Kommer Fruen hjem til Jul?

Teksten er fra ugebladet Husvennen den 23. december 1877.

Anna Winkel Horn (1847-1913), dansk forfatter.

”Om Fruen kommer hjem til Juleaften? Hvad kommer det dig ved, Anne Margrete? Og hvem kan vel sige det. Ved du da ikke, at hun ligger syg inde i Byen?”

”Jo, Gud, hvem af os her paa Gaarden ved ikke det. Men Herren maa ikke blive vred, fordi jeg spurgte. Jeg vilde blive saa gruelig bedrøvet, hvis hun ikke kom, ja det vilde vi da vist allesammen.”

”Ja det tror jeg s’gu nok, I vilde, men jeg selv da, jeg selv, hvad tror du ikke det er for mig, at vide hende syg derinde, og maaske skulle sidde alene med jer herude en høj hellig Juleaften, for begge to kan vi da ikke være borte. Og hvad tror du ikke hun tænker.”

Men ligesom han fortrød denne usædvanlige Fortrolighed, som Pigens Spørgsmaal havde fremkaldt, brød han af og tilføjede i en befalende Tone:

”Naar Frokosten er færdig, kald saa paa mig.”

Anne Margrete gik til sin Gjærning¹, men med et tungt Sind. Hun havde haabet hos sin Herre at faa Svar paa det Spørgsmaal, som i de sidste Dage, alt som Julen rykkede nærmere og nærmere, og Fruens Sygdom trak længere og længere ud, havde optaget hende saa stærkt: mon Fruen kommer hjem til Juleaften? Og hvad kom det egentlig hende ved, saaledes havde hendes Herre Proprietær² Brun spurgt, og saaledes kunde vi ogsaa fristes til at spørge. Hun passede jo sin Dont³, fik sin Kost og Løn og havde de rolige, sorgfri Dage, som ethvert flittigt og paalideligt Tyende⁴ altid kan have dem i et velordnet, velhavende Hjem, hvor Maskineriet gaar sin daglige taktfaste Gang, uden synderlig at forstyrres, selv af uforudsete Begivenheder. Fruens Sygdom var nu dog en saa stor Begivenhed, at den vel vedkom hende og dem alle, og Anne Margrete havde desuden et Mellemværende⁵ med Fruen, som havde henstaaet uafgjort alt for længe, og derfor stundede⁶ al hendes Tanke og Længsel mod Juleaften, om det i det mindste ikke saa kunde blive godt mellem hende og Fruen.

Men Anne Margretes Taalmodighed skulde sættes paa Prøve lige til det yderste. Siden hun om Morgen, den 1ste December, havde spurgt Herren om det, der laa hende saa stærkt paa Hjærte, turde hun ikke mere komme til ham med sine Spørgsmaal; hvad hun nu vidste om Fruens Helbred, fik hun kun gennem Forvalteren⁷, og han var heller ikke meget vis paa⁸ Tingene, for Proprietær Brun hørte ikke til dem, der talte mere end højst fornødent med sine undergivne, hvor kjærlig, retskaffen og dygtig en Husbond⁹ han end var, og hvorvel han forstod at passe sit eget Tarv¹⁰ uden at forsømme andres timelige¹¹ og aandelige Vel.

Lille Juleaftens Morgen var der, foruden den almindelige Juletravlhed, stor Uro paa

¹ *sin Gjærning*: sine gøremål.

² *Proprietær*: person, der ejer en større landejendom.

³ *Dont*: arbejde.

⁴ *Tyende*: person(er), der tjener hos nogen.

⁵ *Mellemværende*: uafklaret sag.

⁶ *stundede*: gik.

⁷ *Forvalteren*: person, der leder det daglige arbejde på en gård.

⁸ *vis paa*: vidende om.

⁹ *Husbond*: overhoved, herre.

¹⁰ *passe sit eget Tarr*: ordne sine ting.

¹¹ *timelige*: verdslige, praktiske.

35 Gaarden. Wiernervognen¹² var bleven sat paa Kjælker¹³, forspændt med fire Heste, og Herren og Forvalteren vare tagne afsted med den, for at prøve at naa Byen og den næste Formiddag komme tilbage med Fruen og Børnene. Men der syntes ikke at være stor Sandsynlighed herfor, thi det voldsomste Snefog¹⁴, man i Aaringer kunde huske, havde raset de nærmest foregaaende Dage. Al Forbindelse ad Jærnveje¹⁵ og Postruter havde i flere Dage været afbrudt, og det netop nu i den allertravleste Tid, nogle Dage forinden den store Højtid. Det var derfor meget tvivlsomt, om Fru Brun turde udsættes for en saadan Kjøretur, skjønt hun efter Forvalterens Sigende¹⁶ skulde være saa langt, langt bedre. Anne Margrete havde for første Gang i sit Liv faaet det Hverv at pynte det store Juletræ i Havestuen, thi Herren vilde have, at alt skulde være, som det plejede; selv om han ikke fik Kone og Børn med hjem, skulde Folkene have deres Juletræ.

45 ”En daarlig Juleaften uden Fruen,” tænkte Anne Margrete, medens hun Juleaftens Formiddag gik og pyntede Træet og søgte at gjøre det paa samme Maade, som hun kunde huske fra det de sex, syv Aar, hun havde set sin Frue gjøre det. Og det lykkedes hende virkelig næsten ogsaa at faa det til at tage sig lige saa smukt og fyldigt ud, med alle de gjemte Ting fra foregaaende Aar og alle de rige Indkjøb, som Proprietæren med et lille Haab om sin Kones Hjemkomst havde besørget¹⁷, som om det havde været Fru Bruns egne flinke, hurtige Hænder, der havde syslet med det. Men Arbejdet voldte kun Pigen ringe Glæde, thi hun bar bestandig paa Spørgsmaalet: mon Fruen kommer?

Da klinger Bjælder ude i Alleen, lige i det hun lukker Døren mellem Spisestuen og Havestuen og er færdig med Træet, og under alle Hundenes Gøen svinger Kjøretøjet hen for Døren. Anne Margrete styrter ud i Forstuen, river Døren op, skubber Staldkarlen, der kom springende for at lukke op, til Side, aabner Vogn døren med et rask Tag, griber sin Frues hvide magre Haand, og siger med Taarer i Øjnene:

60 ”Frue, Frue, nej hvor er det dog dejligt, at De kom hjem!” men saa, halvt undselig¹⁸ over at have givet sine Følelser saaledes Luft, faar hun nu saa travlt med at hjælpe Børnene og Fruen af Tøjet og op i de varme Soveværelser, at vi godt, imens hun gjør alt det, og inden vi faa at se, hvorledes hun faar klaret sit Mellemværende med sin Frue, kan fortælle, hvorfor Anne Margrete havde længtes saa stærkt efter, at Fruen netop skulde komme hjem inden eller til Juleaften.

65 Anne Margrete var kommen der i Huset som Barnepige til Fru Bruns ældste lille Pige og var bleven der til de følgende to; var saa voxet fra Barnekammeret, bleven Stuepige, og efterhaanden Husmoderens højre Haand, et dygtigt og paalideligt Tyende, et af de største Goder i et Hjem. Om Foraaret, som denne lille Historie foregaar ved Juletid, kom der paa Gaarden en ny Kusk, en kjon, livlig, flink og, som det i Førstningen syntes, villig og paapasselig Karl. Anders Kusk lod til at have nyttet¹⁹ sin Skolegang bedre end de fleste Almuebørn²⁰, han holdt af at læse og høre og sluttede sig blandt sine Medtjenere snart mest til Anne Margrete. Han kjørte hver Dag til den nærmeste Jærnbanestation for at hente Post, fremmede eller Herren selv, naar han kom hjem fra sine Forretningsture. Her maa han foruden Brændevinen, som han efter hvad der senere viste sig havde taget en Del til sig af, have faaet andre Ting i Hovedet. Thi Proprietær Brun mærkede snart en forandring hos

¹² *Wiernervognen*: en fin vogn.

¹³ *Kjælker*: glideskinner.

¹⁴ *Snefog*: snefygning.

¹⁵ *Jærnveje*: jernbane.

¹⁶ *Sigende*: udsagn.

¹⁷ *besørget*: sørget for.

¹⁸ *undselig*: genert.

¹⁹ *nyttet*: draget nytte af.

²⁰ *Almuebørn*: børn af forældre fra den jævne befolkning på landet.

75 Karlen, som han søgte at modarbejde ved at tilbyde ham Pladsen som Forkarl og saaledes
fritage ham for under sin Venten med Vognen i Gjæstgiverstedet²¹ ved Stationen at komme
i slet Selskab og søge slet Adspredelse²². Men baade Brændevinsgiften saa vel som en anden
Gift— de moderne Tanker om Forholdet mellem Herskab og Tyende, Arbejder og
80 Arbejdsgiver, Lyst og Pligt o.s.v. — syntes des værre allerede at være gaaet over i Blodet
paa ham, hans Tilbøjelighed til Drik tiltog maaske snarere, og i sin Stilling som Forkarl
vakte han ofte sin Husbonds Misnøje²³.

Da havde Fru Brun en Aften, da der havde været mere end almindelig Kvalm²⁴ blandt
Folkene, kaldt Anne Margrete ind til sig og spurgt hende, om det var sandt, at hun var
forlovet med Anders Kusk, som han endnu bestandig kaldtes.

85 ”Jo, det er jeg,” svarede Pigen i en Tone, hvori der allerede strax laa noget stødende for
Fru Brun. Det var ligesom Pigen vilde afværge alle yderligere Spørgsmaal. Men Fru Brun
var ikke den Kone, der gav tabt, naar hun troede, at hun kunde gjøre et Menneske Gavn
med at tale, og hun vedblev derfor paa sin rolige Maade:

”Jeg vilde kun gjøre dig opmærksom paa, min Pige, at den Karl, der sætter sig op mod sin
90 Husbond, ikke lover synderlig godt som tilkommende Ægtemand.”

Men her var Anne Margretes ømmeste Sted blevet berørt. Anders havde efterhaanden, i
Begyndelsen vel modstræbende men senere villigere og lettere, faaet hendes Syn paa
Forholdet mellem Herskab og Tyende saa forandret, at denne Indblanding i hendes
Hjærteanliggende²⁵ oprørte hende i den Grad, at hun nu aldeles glemte al den Venlighed og
95 Paaskjønnelse, hun var blevet vist der paa Gaarden under hendes sex, syv Aars Tjeneste, og
i en saa simpel og uartig Tone, som Fru Brun aldrig havde ventet sig af denne Pige, som
hun saa længe havde haft om sig og lært paa²⁶, svarede hun:

”Er Fruen misfornøjet med den Kjæreste, jeg har, kan jeg godt strax se mig om efter en
anden Plads, hvor man lader Folk have deres Kjærester i Fred.”

100 ”*Anne Margrete!*” var alt hvad Fru Brun kunde svare strax, saa bedrøvet blev hun over
Pigens Heftighed og over den Utaknemmelighed, der laa i hendes selvforglemmende Ord.
Men saa tog hun sin Værdighed som Frue fangen og sagde:

”Saaledes vil jeg ikke skilles fra dig. Du bliver i min Tjeneste til Aaret er omme.
Juleaften,” tilføjede hun som halvt i Tanker, ”er du maaske af en anden Mening,” vinkede
105 med Haanden af Anne Margrete som Tegn paa, at hun skulde gaa, og den næste Dag var
Forholdet mellem Pigen og Fruen, som det plejede, som om der aldeles ikke havde fundet
nogen Samtale Sted.

Tiden led nu til hen i Slutningen af September, saa plejede Familien gjerne at tage til
Byen et Par Dage for at højtideligholde Fru Bruns Moders Fødselsdag. Det var under dette
110 Ophold, at Fruen blev syg og blev tilbage i sin Moders Hus tillige²⁷ med Børnene.
Sygdommen trak i Langdrag, vi vide hvor længe. Anne Margrete maatte nu tage sig af hele
Husets Styrelse under Proprietærens Overledelse, men hun havde dog trods sit forøgede
Arbejde, nu Fruen var borte, en større Frihed og fik derfor mere Tid til at være sammen
med Anders. I de triste Oktober- og Novemberdage saa det ogsaa helt sørgeligt ud i Anne
115 Margretes Sind, thi hun kunde desværre ikke skjule for sig selv, at hendes Frues Ord hin²⁸
Aften havde haft mere end et Glimt af Sandhed i sig, og at Anders's Maade at være paa just

²¹ *Gjæstgiverstedet*: kroen.

²² *slet Adspredelse*: dårligt tidsfordriv.

²³ *Misnøje*: utilfredshed.

²⁴ *Kvalm*: postyr, uro.

²⁵ *Hjærteanliggende*: vigtige private sager.

²⁶ *lært paa*: oplært.

²⁷ *tillige*: sammen.

²⁸ *hin*: den pågældende.

ikke lovede godt for Fremtiden. Hans Lyst til at drikke og saa snakke op om alle mulige Ting, som han ikke forstod sig paa, hans Fjasen²⁹ med de andre Piger, skjønt alle vidste, at de vare forlovede, alt det saa Anne Margrete mere til nu og saa i et andet Lys end før.

120 Sidst i Oktober var det Fru Bruns egen Fødselsdag, og Anne Margrete fulgte med sin Herre til Byen, da han tog ind i den Anledning, fordi der var flere Husholdningssager, Fruen skulde tale med Anne Margrete om. Disse bleve afgjorte, Fru Brun saa forskende paa Pigens blege og forsøgerde³⁰ Udseende, men talte ikke et Ord til hende om andet end det, der angik Huset, og Anne Margrete turde naturligvis ikke plage sin syge, sengeliggende
125 Madmoder med sine Bekymringer, skjønt hun vilde have givet meget til³¹, at der var faldet et Ord, der kunde have ladet hende lette sit tunge, nedtrykte Sind og ret komme paa den gamle fortrolige Fod med sin Frue, som før sin ikke saa helt glædelige Forlovelse. Hun kom hjem samme Dags Aften sent, og gik strax ned i Borgestuen³², hvor Brun havde givet Folkene Punsch³³, fordi det var en Festdag i hans Hus. Men her mødte der Pigen et uventet
130 Syn. I den af kvalme Tobaksskyer indhyllede Stue sad de fleste af Karlene og Pigerne syngende og larmende omkring det store Bord, mens nogle enkelte Grupper sad paa Ovnbænken eller i en Krog af Stuen. Nærst ved Ovnens sad Anders Kusk, fuld, med en af Mejeripigerne paa Skjødets — vi ville dog ikke nærmere udmale denne grimme Scene i al sin Raahed og Hæslighed, saaledes som den viste sig for Anne Margretes Blik.

135 Da Anders fik Øje paa hende, stødte han Pigen fra sig, traadte ravende³⁴ med et ”flot” Sving med Armene frem mod sin Kjæreste og sagde med en halv forlegen, halv fræk, grinende Mine, i det han greb efter hende:

”Det maa du s’gu finde dig i, min Tøs — har man ej den ene, saa tager man den anden” — skraalede han i en raa Visetone, ”naar du først er min Kone, saa” —

140 ”Nej, Anders, det bliver jeg aldrig, efter at jeg har set dig saaledes her i Aften, det siger jeg dig her, saa alle høre paa det!”

Og dermed gik Anne Margrete ud af Døren. Hun gik i Seng, stod atter op til sin daglige Dont efter en søvnløs Nat, der fulgtes af mange, mange flere. Men strax om Morgenens spurgte hun nyt. Proprietæren havde sent om Aftenen maatte ud af sin Seng og over i
145 Borgestuen, hvor Anders havde foranlediget et stygt Slagsmaal. Han havde fundet Anders staaende oppe paa Bordet, prækende af al Magt mod alle Baand og Lænker, alt Tyranni og alle Storborgere, ”vilde de andre som han, saa forlangte de dobbelt Løn, naar den travle Foraarstid kom. De kunde sagtens gjøre Husbond Helvede saa hedt³⁵, at han maatte slaa til³⁶, ellers kunde den fine Herre selv pløje sin Mark. Han kunde s’gu inte gjøre dem no’et!”
150 — og han vilde ikke tie stille, før den bomstærke Husbond med et knagende Tag tog ham i Nakken og ved Hjælp af et Par endnu ædru Karle, der dog bluedes³⁷ over Anders’s skammelige Mund paa en Aften, Husbond havde vist dem saa megen Venlighed, fik ham slæbt til Dørs og op paa Karlekammeret. Hans støjende Tilbud om at rejse strax havde faaet et uventet hurtigt Svar. Han var allerede af Gaarde, thi Proprietæren havde selv
155 vækket ham tidlig, ladet ham spænde for og kjørt ham hjem til hans Forældre, der boede et Par Mil derfra.

Der havde nu altsaa stakkels Anne Margrete gaaet med Sorg i Sinde, havde maattet døje

²⁹ *Fjasen*: flirten.

³⁰ *forsøgerde*: forpinte.

³¹ *vilde have givet meget til*: havde håbet.

³² *Borgestuen*: opholdsrummet for tyendet.

³³ *Punsch*: alkoholisk blandingsdrik.

³⁴ *ravende*: slingrende.

³⁵ *gjøre Husbond Helvede saa hedt*: skabe så store problemer for sin chef.

³⁶ *slaa til*: lave en aftale.

³⁷ *bluedes*: folte skam.

de andre Tjenestefolks Spot og Drilleri og ventet paa sin Frue for at kunne faa alt i det gamle Spor igjen, fortælle hende, som hun ikke troede vidste noget af alt dette, da alt slemt nyt saa vidt muligt var blevet holdt fjærnt fra hende under Sygdommen, om al sin Nød og Bekymring, takke hende, fordi hun havde aabnet hendes Øjne for Faren³⁸.

Ja, der stod hun i Pigernes Række ved det glimrende, tindrende Træ med ganske, ganske andre Tanker, end hun for et halvt Aars Tid siden vilde have troet. Da vinkede Fruen hende hen til Sofaen, hvor hun laa, og sagde:

”Anne Margrete mindes du mine Ord? Det er ikke sidste Jul, vi er sammen, vel? Jeg ser det paa dig. Paa en Aften som denne glemmer og tilgiver man hinanden alle heftige og ubetænksomme Ord, skal blive glad i den store Glæde, selv om man har sine egne Bekymringer at bære paa. Bliv den samme kjærlige og gode Pige, som du var før, bliv det fra i Aften, Børnenes glade Fest.” ”Og,” tilføjede Fru Brun i en lidt lettere Tone, ”du ved nok, at jeg ikke holder af alvorlige Julegaver med Formaninger³⁹ eller sligt⁴⁰, men i Aar kunde jeg ikke modstaa at give dig denne Bog: ”Ingen kan tjene to Herrer,” staar der uden paa, og Indholdet svarer til den formanende Titel.”

”Fruen ved altsaa, — Fruen har glemt den Aften,” spurgte Anne Margrete med Taarer i Øjnene.

”Jeg har glemt og tilgivet, skjønt jeg ikke ved alt i sin fulde Sammenhæng, det kan du fortælle mig, naar jeg bliver stærkere. En glædelig Jul, Anne Margrete, den er glædelig mellem dig og mig — men en endnu glædeligere til næste Aar!”

³⁸ *Faren*: risikoen.

³⁹ *Formaninger*: belæringer.

⁴⁰ *sligt*: sådan noget.

2b. Erik Henningsen: Barnemordet

Maleriet er fra 1886. Dets fulde titel er 'Summum jus, summa injuria. Barnemordet'.
'Summum jus, summa injuria' er latin og betyder 'den højeste ret (er ofte) den højeste uretfærdighed'.
Erik Henningsen (1855-1930), dansk maler.

